

OSVÁTH ZSOLT

A történeti tudat alakulása és az intézménytörténet kutatás helyzete a Budapesti Corvinus Egyetem Budai Campusán

A Budapesti Corvinus Egyetem Budai Campusán folyó intézménytörténet-kutatás helyzete áttekintésének időszerűségét az adja, hogy a Campus a következő két esztendőben több, az intézménytörténet szempontjából jelentős évforduló előtt áll.

2013-ban lesz a Campus első elődintézménye – az Entz Ferenc által alapított Haszokertészeket Képző Gyakorlati Tanintézet – létrejöttének 160. évfordulója, és ugyanebben az esztendőben ünnepelhetjük a magyarországi kertészeti szak- és felsőoktatás-történet egyik legjelentősebb kutató egyénisége, Probockai Endre professzor születésének centenáriumát. A Campus levéltára az Entz Ferenc Könyvtár és Levltár levéltári egysége is ebben az évben ünnepli szaklevéltárrá nyilvánításának és egyúttal megalakulásának 20. évfordulóját.

Az ezt követő évben pedig emlékezhetünk az első önálló hazai felsőoktatási intézmény, a m. kir. Kertészeti Akadémia felállításának (azaz a magyarországi kertészeti felsőoktatás megindulásának) 75. évfordulójára.

1. BEVEZETŐ

Annak időszerűségét, hogy áttekintsük a Budapesti Corvinus Egyetem (a továbbiakban: BCE) Budai Campusán (a továbbiakban: Campus) és annak elődintézményeiben folyt illetve folyó intézménytörténet-kutatás helyzetét – másképp kifejezve a Campus történeti tudatának alakulását – az indokolja, hogy a Campus az idén és jövőre több, az intézménytörténet szempontjából jelentős évforduló előtt áll.

2013-ban emlékezünk a Campus első elődintézménye – az ENTZ FERENC (Sümeg, 1805. december 6. – Promontor, 1877. május 9.) által alapított *Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézet* – létrejöttének 160. évfordulójára, és ünnepeljük a jeles tudós pomológus, egyúttal a magyarországi kertészeti szak- és felsőoktatástörténet egyik legjelentősebb kutató egyénisége PROBOCKAI ENDRE (Tárcsó, 1913. máj. 26.- Budapest, 2001. szeptember 12.) professzor születésének centenáriumát. A Campus levéltára, az Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár levéltári egysége, – az intézménytörténet-kutatás feladatát is vállaló szervezeti egység – is az idén ünnepli szaklevéltárrá nyilvánításának és egyúttal megalakulásának 20. évfordulóját.

A következő évben pedig az első önálló hazai kertészeti felsőoktatási intézmény: a *m. kir. Kertészeti Akadémia* felállításának (azaz a magyarországi kertészeti felsőoktatás megindulásának) 75. évfordulójára fogunk emlékezni.

Mindezen jubileumok méltó és az egyetemtörténet-tudomány elveinek is megfelelő megünneplése aktuálissá teszi a Campuson illetve elődintézményeiben félévszázada folyó intézménytörténet-kutatás eredményeinek számbavételét, jelen helyzetének bemutatását és bizonyos kutatásmódszertani kérdések felvetését.

2. A TÖRTÉNETI TUDAT/TÖRTÉNETI IDENTITÁS ÖSSZETEVŐI A BUDAI CAMPUSON

A Campus történeti tudatát négy tényező együttesen alakította, alakítja. Ezek a következők:

- 1./ A földrajzi (topográfiai) alapelem
- 2./ A személyi alapelem
- 3./ A kronológiai alapelem
- 4./ A szervezeti alapelem

A felsorolás sorrendje az alapelemeknek a Campus történeti tudatának alakításában betöltött fontosságát jelzi.

2.1. A földrajzi (topográfiai) alapelem

A Budai Campus történeti tudatának formálódásában a legfontosabb tényező a földrajzi állandóság, vagy másképp kifejezve a földrajzi (topográfiai) alapelem. A mai Campuson a 2013/14. a százhatvanharmadik tanév. 1860 szeptemberétől folyik először kertész, majd jelenleg már kertészettudományi, élelmiszertudományi és tájépítész képzés a Campus területén, vagyis a Gellért-hegy déli lejtőjén, két háztömbnyi telekcsoporton fekvő, a Villányi út, Szüret utca és Somlói út által határolt épület- és park-együttesben, amelyet a Ménesi út oszt ketté.

Az intézménynevek változtak, a székhely és az oktatás központi helyszíne (az oktatási tér) azonban mindig a Gellért-hegy déli lejtője maradt. Ez a Gellért-hegyi oktatási tér három nagy egységre tagolódik.

Ezek: a *Budai Arborétum* (hivatalos nevén: BCE Budai Arborétuma), az *Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár* valamint a *Somogyi Imre Kollégium közös épülettömbje*, továbbá a Somlói út 32-40. szám alatt található élelmiszertudományi kari oktatási épülete illetve a BCE Élelmiszertudományi Kar Mezőgazdasági és Ipari Mikroorganizmusok Nemzeti Gyűjteménye (a Campus "L" épülete).

Maga a Budai Arborétum, földrajzi, kerttörténeti, kertművészeti és növénytani jellegét tekintve is további két egységből áll: az úgynevezett Felső-kertből és az úgynevezett Alsó-kertből. Mindkét elnevezés viszonyítást tükröz. Hiszen csak valamihez viszonyítva beszélünk Felső-ketről illetve Alsó-ketről.

Ez a viszonyítás éppen maga a Gellért-hegy. A hegyhez – egészen pontosan a hegy csúcsához – közelebb fekvő kert a Felső-kert, míg az attól távolabbi az Alsó-kert.

Noha a Campusnak ma is vannak és korábban is voltak olyan – gyakorlati képzést végző – szervezeti egységei (pl. egykor a budaörsi kísérleti telep, vagy ma a Soroksár Péteri-majorban működő Tangazdaság és Botanikus kert) a kertészeti illetve a későbbiekben vele egy felsőoktatási intézményben működő élelmiszertudományi és tájépítészeti oktatás súlyponti tere mindig a Gellért-hegy déli lejtője maradt.

2.2. A személyi alapelem

A Campus történeti tudatának formálódásában a földrajzi állandóság (a földrajzi /topográfiai/ alapelem) mellett a második legfontosabb tényező a személyi alapelem. Az oktatási intézmények nevei változtak, de az oktatás helyszíne és a tanárok személye változatlan maradt.

Az oktatói kar változatlansága jelentette a biztosítékát nemcsak a képzés zökkenőmentességének, de a képzési/oktatói szemlélet zökkenőmentes átörökítésének is. Ez a szellemi/szemléleti folytonosság az iskolaalapító Entz Ferencről egészen a mai oktató egyéniségekig ível. Ha meg szeretnénk ragadni ennek a több mint 160 éves szellemiségnek a lényegét, ez a következő: a nemzetnek (a nemzetgazdaságnak) szüksége van a kertészetre és a kertészekre. Nevezetesen magas fokon képzett – gyakorlati és elméleti tudással egyaránt bíró – kertészekre.

Abban, hogy ez a szellemi/szemléleti folytonosság fennállt illetve fennáll az entzi örökség továbbvitelében, meghatározó jelentőségű, hogy az Entz Ferencet követő két igazgató vagy Entz közvetlen munkatársa (RUDINAI MOLNÁR ISTVÁN /Esztergom, 1851. február 17. – Budapest, 1920. október 19./), vagy tanítványa (ANGYAL DEZSŐ /Pest, 1852. augusztus 30. - Budapest, 1936. január 7./) volt. Angyal utódai az intézményvezetői székben pedig két kivétellel nemcsak oktatói, hanem szinte kivétel nélkül egykori hallgatói voltak a mindenkori kertészképző tanintézetnek.

Megjegyzendő, hogy Entz, amikor kertészetről és kertészekről beszélt vagy írt, mindig haszonkertészetre és haszonkertészekre gondolt. Ezért nevezte szakiskoláját, ahogy fentebb említettem, Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézetnek. Nem mintha érzéketlen lett volna a kertművészet és a kerttervezők iránt. Igazolja ezt, hogy a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézetben oktatott elméleti tantárgyak közt ott található a „kertművészet elmélete” nevű tantárgy is.

Iskolája alapításával (1853) azonban a nemzet gazdasági felemelkedését kívánta szolgálni és ennek egyik útját a haszonkertészetben látta. Azt is fontos megjegyezni, hogy Entz a haszonkertészet fogalmába mindenkor egyaránt beleértette a kertészeti termelést és a kertészeti termékek feldolgozását is. A fentiekből látható, hogy a mai Campuson egy helyszínen, egymáshoz szakmai és oktatási szálon is kapcsolódó kertészettudományi, élelmiszertudományi és tájépítészeti képzés az entzi szellemi örökség 21. századi jelenvalóságának látható bizonyítéka.

Érdekes és figyelemre méltó az előbb említett szellemi folytonosság szempontjából Entz Ferenc és a BCE Kertészettudományi Kar jelenlegi dékánja, DR. HROTKÓ KÁROLY professzor megnyilatkozásainak egymás mellé állítása:

- **Entz Ferenc:** „*A civilizacio magasabb fokára emelkedett nemzetben feléled a kertészkedés szükségessége.*”

- **Dr. Hrotkó Károly** (Hajdúnánás, 1952.03.03.-): „*A forradalmakat követően mindig felerősödik a kertészkedés utáni vágy.*”

A mai Campuson oktató három kar közül a kari történeti tudatban a személyi alapelem a Tájépítészeti Karon bír különlegesen hangsúlyozott jelentőséggel. Ezt bizonyítja a kar megalakulásának 15. évfordulója alkalmából kiadott „*Jubileumi Évkönyv*”-ben olvasható alább idézett mondat: „*A kerttervezés és a tájrendezés hazai tanításának eltelt évszázadát három név fémjelzi: Rerrich Béla, Ormos Imre és Mőcsényi Mihály.*”

RERRICH BÉLA (Budapest, 1881. július 25. – Budapest, 1932. február 23.) a kertművészet, mint diszciplína magyarországi megteremtője, ORMOS IMRE (Budapest, 1903. május 27. – Budapest, 1979. február 26.) a később majd említendő Kertépítészeti Szak alapító professzora, MŐCSÉNYI MIHÁLY (Mőcsény, 1919. november 9. -), pedig a kar alapításának volt meghatározó egyénisége.

A személyi alapelemnek a Campus történeti tudatában meglévő jelenvalósága látható és „kézzelfogható” bizonyítékai a Budai Arborétumban álló szobrok. Ebben a „Magyar Kertészeti Pantheonnak” vagy „Magyar Kertészettörténeti Szoborparknak” is nevezett együttesben ma összesen 9 – az intézmény illetve szakmatörténet kiemelkedő egyéniségének emléket állító – műalkotás (valamennyi neves szobrászművész munkája) található.

2.3. A kronológiai alapelem

A Campuson működő mindhárom egyetemi kar (a Kertészettudományi Kar, az Élelmiszertudományi Kar és a Tájépítészeti Kar) eredetét egységesen az Entz Ferenc által 1853-ban, Pest városában alapított és már többször említett Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézetig vezeti vissza. Ez a karok által együttesen vagy önállóan szervezett különféle rendezvényeken rendszeresen hangoztatott tény teszi a kronológiai alapelemet a Campus történeti tudatának részévé.

A közös a kronológiában 1853-at követően a legfontosabb évszám a már szintén többször említett 1860, mint a Gellért-hegy déli lejtőjén való meglepedés éve. A közös történeti tudatban jeles évszámok még 1894 a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet, az első teljes mértékben felső-

szintű (*de nem felsőfokú*) kertészeti szakképesítést (1906-tól okleveles műkertész) nyújtó kertészeti szakiskola alapítási éve és 1968 a Kertészeti Egyetem felállításának esztendeje.

A közös történeti tudatban ugyancsak fontos évszámok 1945 és 1999, az intézményi önállóság megszűnésének évszámai. 1945 az akkor létrehozott Magyar Agrártudományi Egyetem szervezetébe karként (Kert- és Szőlőgazdaságtudományi Kar) történő becsatolás, 1999 pedig a fentebb említett három egyetemi kar a Szent István Egyetemhez való kényszerű csatlakozásának éve.

A jelenkor-történeti kronológiában pedig jelentős évszámok 2003, a Szent István Egyetemből való kiválás és az akkori Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemhez való csatlakozás éve, továbbá 2004, amikor az előbbi csatlakozás nyomán létre jön a Budapesti Corvinus Egyetem.

A közös történeti tudatba beívódott évszámok mellett, vannak az egyes karok történetében kiemelkedő jelentőségű évszámok is. Annak megvilágítására, hogy miért ennek a két karnak a történetében, arra a szervezeti alapelem bemutatásakor térnek ki részletesebben.

A Kertészettudományi Kar a közös kronológiában már említett összintézményi történeti szempontból is alapvető fontosságú 1853-as évszámot, mint a budapesti kertészeti szakoktatás kezdetének időpontját, saját kari történeti tudatában is hangsúlyozott jelentőségűnek tekinti.

Az Élelmiszertudományi Kar esetében ilyen történeti jelentőségű évszám 1962 (a *Budapesti Felsőfokú Élelmiszeripari Technikum* alapítási éve), a felsőfokú élelmiszermérnök képzés megindulása, valamint 1972, a *Kertészeti Egyetem Tartósítóipari Karának* megalakulása. A Tájépítészeti Kar történetében is szerepel egy már a közös kronológiában is kitüntetett évszám 1894: mint a kerttervezés és a kertművészet felsőfokú oktatásának kezdeti időpontja.

A kari történeti tudat további meghatározó évszámai az 1939/40. tanév, a *m. kir. Kertészeti Akadémia Kerttervezési és Kertművészeti Tanszékének* létrejötte, az 1963/64. tanév, az önálló *Kertépítészeti Szak* (1982-től Táj- és Kertépítészeti Szak) megindulása és az 1992/93. tanév, az akkori *Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kara* (2004. július 27-étől Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar) megalapítása.

2.4. A szervezeti alapelem

A Gellért-hegy déli lejtője eddig összesen 15 különböző rangú kertészeti szak- és felsőoktatási intézménynek (tanintézetek, akadémia, főiskola, egyetemi kar, egyetemi rangú főiskola, egyetem, egyetemi karok) adott otthont.

Szervezeti szempontból a mai Campus elődintézményeinek története hat korszakra osztható fel:

- 1.1853-1894: (alsó fokú) szakiskolai időszak = 3 évtized, 4 oktatási intézmény
 - 2.1894-1939: (felsőfokú) szakiskolai időszak = a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet fennállásának évei
 - 3.1939-1945: az első önálló felsőoktatási intézményi korszak = 1939/40-1942/43. tanév: *Magyar Királyi Kertészeti Akadémia*, 1943/44-1944/45. tanév: *Magyar Királyi Kertészeti és Szőlészeti Főiskola*
 - 4.1945-1953: az első integrált felsőoktatási intézményi korszak = a *Magyar Agrártudományi Egyetem Kert- és Szőlőgazdaságtudományi Kara* működési időszaka
 5. 1953-1999: a második önálló felsőoktatási intézményi korszak = 1953/54-1967/68. tanév: *Kertészeti és Szőlészeti Főiskola*, 1968/69-1986/87. tanév: *Kertészeti Egyetem*, 1986/87-1998/1999. tanév: *Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem*
 6. 1999-től: a második integrált felsőoktatási intézményi korszak = 2000/01-2002/03. tanév: *Szent István Egyetem Budai Karok*, 2003/04. tanév: *Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Budai Campus*, 2004/05. tanévtől: *Budapesti Corvinus Egyetem Budai Campus*.
- Megjegyzendő, hogy az 1963/64. tanévig az intézményi szervezet nem tagolódott tovább. Ekkor,

a szakfelügyeleti jogot gyakorló mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter rendelete értelmében megalakult az akkor már egyetemi rangú Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán a Termesztési Szak és a Kertépítészeti Szak.

A két szakalapítást – már a Kertészeti Egyetemen – követte harmadikként a *Tartósítóipari Szak* felállítása. Az 1972/73. tanévtől a szakokat egyetemi karokká szervezeték át. Így jött létre a Termesztési és a Kertépítészeti Szakból a *Termesztési (későbbi nevein Kertészeti, majd Kertészettudományi)*, valamint a Tartósítóipari Szakból a *Tartósítóipari (későbbi nevein Élelmiszeripari, majd Élelmiszertudományi Kar)* az 1992/93. tanévtől pedig a jelenlegi kari szervezeti rend utolsó elemeként a fentebb említett *Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar (mai nevén Tájépítészeti Kar)*.

Mivel a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem létrejöttéig a mindenkori intézmény nevében mindig szerepelt a „Kertészeti” szó, így ezekre a szak- és felsőoktatási intézményekre a mai Kertészettudományi Kar úgy tekint, mint saját jogelődeire.

Az Élelmiszertudományi Kar történeti tudatában a szervezeti alapelemben kettős kötődés van jelen. Egyrészt hangsúlyozzák, hogy élelmiszertudományi jellegű tantárgyat már az Entz féle első szakiskolában is oktattak. Így a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézet nemcsak a Kertészettudományi Karnak, hanem az Élelmiszertudományi Karnak is „elődintézménye”. Másrészt, mint felsőfokú diplomával rendelkező élelmiszermérnököket képző egyetemi oktatási egység, elődintézményének tartja a már fentebb említett Budapesti Felsőfokú Élelmiszeripari Technikumot is. Ez utóbbi, amint már írtam, 1962-ben alakult szakoktatási intézmény nem jogelőde az Entz által alapított kertészeti szakiskolának, innen az említett kettős kötődés.

A Tájépítészeti Kar történeti tudatában – az Élelmiszertudományi Karéhoz hasonlóan – a szervezeti alapelem jelenlétét vizsgálva, szintén lényeges elem, a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézethez és annak jogutódaihoz való kötődés. Különösen fontos „szervezeti elődei” a karnak a már említett m. kir. Kertészeti Akadémia Kerttervezési és Kertművészeti Tanszéke és a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Kertépítészeti Szaka. A Kar történeti tudatában hangsúlyozott elem az ezáltal meglévő – tanszékből szak, szakból kar – szervezeti folytonosság.

3. A TÖRTÉNETI TUDAT FENNTARTÁSA EGYKOR ÉS MA

3.1 A történeti tudat fenntartására hivatott szervezeti egységek, testületek

Annak ötletét, hogy létre kellene hozni egy –ekkor még csak – a hazai kertészszakma történetének tárgyi és írásos dokumentumait őrző és feldolgozó közgyűjteményt, egy *Magyar Kertészeti Múzeumot*, a jeles pomológus, intézményszervező és –vezető, MOHÁCSY (ekkor még MAHÁCS) MÁTYÁS (Békéscsaba, 1881. március 12. - Budapest, 1970. április 6.) vetette fel 1929-ben. Erről egyetlen forrás maradt fenn SCHILBERSZKY KÁROLYNAK (Buda, 1863. november 26. - Budapest, 1935. szeptember 10.), a neves botanikusnak és növénypatológusnak Mohácsyhoz írt, 1929. október 2-án kelt levele. Ebben Schilberszky – aki több éven át volt a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet rendes tanára és igazgatóhelyettese – saját könyvtárából ajánl fel egy könyvet a létesítendő Magyar Kertészeti Múzeum gyűjteményének megalapozására.

A tervet feltehetően nemcsak Schilberszky Károly, hanem a szakma más vezető egyéniségei is támogatták, azonban még sem valósult meg. Ennek oka valószínűsíthetően a pénzühiányban keresendő. A kudarcban feltételezhetően szerepet játszhatott az a tény is, hogy a létrehozandó múzeum háttérintézményének feladatát betöltő Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet felsőfokú tanintézménnyé, kertészeti akadémivá történő átszervezése – a tanintézet oktatói karának törekvései ellenére – sem valósulhatott meg. Ehelyett egy ugyanez év október 30-án kiadott vallás- és közoktatásügyi miniszteri és belügyminiszteri közös rendelet a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézetet középfokú oktatási intézménnyé nyilvánította.

Húsz esztendővel később – 1949-ben – a már említett Magyar Agrártudományi Egyetem Kert- és Szőlőgazdaságtudományi Karának hivatalban lévő dékánja, SZABÓ BÉLA (Aknaszlatina, 1896. április 18. - Budapest, 1982. április 14.) 1949. szeptember 9-én felterjesztést írt ERDEI FERENC (Makó, 1910. december 24. – Budapest, 1971. május 11.) földművelésügyi miniszternek egy *Kertészeti Múzeum és Okmánytár* létesítése tárgyában. Erdei majd fél évvel később 1950. április 25-én kelt válaszlevelében támogatta a felterjesztést és költségvetési támogatást is ígért az alapításhoz. A kari könyvtár igazgatója, DOMOKOS JÁNOS (Budapest, 1904. szeptember 27. - Budapest, 1978. november ?) el is készítette a létrehozandó múzeum és okmánytár szabálytervezetét, sőt 1950. augusztus 25-én azt megküldte a kar akkori dékánjának, FEKETE ZOLTÁN professzornak. A terv azonban újra csak terv maradt.

Hét év múlva, 1955-ben, a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Szervezeti Szabályzatában a szervezeti egységek felsorolásában szerepelt egy *Kertészeti Múzeum és Levéltár* nevű egység. Azonban ez sem működött soha.

A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola 1963-ban „jubileumi év” keretében rendezvénysorozattal ünnepelte, hogy száz évvel azelőtt végeztek az Entz Ferenc igazgatta budai Vincellér- és Kertész-képző Gyakorlati Tanintézetben az első növendékek. Ekkor valóságos „Entz kultusz” bontakozott ki. A Főiskola kezdeményezésére a Magyar Posta a centenárium alkalmából Entz Ferencet ábrázoló emlékbélyeget bocsátott ki. A Budai Arborétum Alsó-kertjében felavatták Entz mellszobrát és a Főiskola – legmagasabb intézményi kitüntetésként – Entz Ferenc Emlékérmét alapított.

A rendezvénysorozathoz kapcsolódva elkezdődött a kertészeti szakma- és oktatástörténet fellelhető emlékeinek összegyűjtése is. Az összegyűjtött „emlékanyagot” a Főiskola Központi Könyvtárának ekkor létrehozott *Szakma- és Egyetemtörténeti Archivum* nevű külön-gyűjteményében helyezték el. Az Archivum – hivatalos nevén *Szakma- és Egyetemtörténeti Különgyűjteményi Csoport* – nemcsak megőrizte, hanem gyarapította is a könyvtári, levéltári és múzeumi (tárgyi) jellegű dokumentumokat egyaránt tartalmazó gyűjteményt. Az Archivum működése 1993-ban az akkori Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem – Központi Könyvtárral közös szervezetben működő – Levéltárának létrejöttével szűnt meg.

A Levéltár, mint közlevéltári jogállású felsőoktatási szaklevéltár feladata lett az egyetemen keletkező maradandó (történeti) értékű iratanyag megőrzése, gyűjtése, kutathatóvá tétele és intézménytörténeti kutatások folytatása is.

Az egykori Archivumban őrzött levéltári jellegű dokumentumok is itt kerültek elhelyezésre. „Szükségmegoldásként”, amíg létre jöhet egy egyetemi múzeum, a kertészeti szakma- és oktatástörténet, a volt Szakma- és Egyetemtörténeti Különgyűjteményi Csoport által összegyűjtött tárgyi dokumentumait is a Levéltár őrizetére bízták.

Az egykori Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Levéltára ma a Budapesti Corvinus Egyetem Entz Ferenc Könyvtár és Levéltára részeként változatlan feladatkörrel működik.

A jubileumi év sikere felhívta az érintettek figyelmét az intézménytörténeti kutatások fontosságára. Ez tükröződött abban a döntésben, hogy a Kertészeti Egyetem 1968-as létrehozását követően négy esztendővel felállították a *Kertészettörténeti (későbbi nevén Egyetemtörténeti) Bizottságot*.

A Bizottság két évtizedes működése (1972-1992) során nemcsak meghatározta az intézménytörténeti kutatás feladatait (pl. tudományos igényű intézménytörténeti monográfia készítése), komoly méretű szakma- és intézménytörténeti adatgyűjtő munkát végzett illetve végeztetett, számos intézménytörténeti tudományos rendezvényt szervezett, kiadványokat adott ki, hanem intézménytörténeti kutatás-módszertani munkássága is máig ható érvényű.

Elnöke – az intézménytörténeti kutatások motorja, sokszor szinte „egyszemélyes intézménye” – a tanulmányom lelegején említett Probocskai Endre professzor volt. Háttér intézményeül, pedig az előbb említett Szakma- és Egyetemtörténeti Különgyűjteményi Csoport (Archivum) szolgált.

3.2 A történeti tudat fenntartását szolgáló kiadványok 1869-2003

A két említett szakma- és intézménytörténeti kutatásokra szakosodott szervezet /a Szakma- és Egyetemtörténeti Különgyűjteményi Csoport, és a Kertészettörténeti (Egyetemtörténeti) Bizottság/ létrejötte előtt a történeti (intézménytörténeti) tudat fenntartását egyedül az ilyen tárgyú kiadványok szolgálták.

A Kertészettörténeti (Egyetemtörténeti) Bizottság működésének – a szakma- és intézménytörténeti rendezvények szervezése mellett – meghatározó tevékenysége maradt, amint erre már utaltam, a különböző intézménytörténeti tárgyú munkák megjelentetése vagy megjelentetésük elősegítése.

Az előbb leírtak nem kelhetnek meglepetést, hiszen minden kutatómunka – így a szakma- és intézménytörténeti kutatómunka – lényegi célja az eredmények feldolgozása, közkinccsé tétele. Az első kertészeti szakoktatási intézménytörténeti tárgyú kiadvány 1869-ben jelent meg. A művet az iskolaalapító Entz Ferenc írta, címe: „Az első magyar kertészképezdénk történelme”. Ezt két évkönyv követte, amelyekben műfaji jellegénél fogva a történetiség/múltról való számadás és a jelen állapotok bemutatása egymás mellett szerepel.

Az első „A Budapesti M. Kir. Vinczellérképezde Évkönyve az intézet 25 éves fennállása és a Budapesti Országos Kiállítás alkalmából.” rudinai Molnár István (ekkor még nemesi előnév nélkül Molnár István) szerkesztésében, 1885-ben. A második „A Budapesti Állami Kertészeti Tanintézet Évkönyve működésének első huszonöt évéről 1894-1919”. Az annales szerkesztői BUCHTA GYÖZŐ (?-?), HORN JÁNOS (Budapest, 1881. október 21.- Budapest, 1958. szeptember 26.), SCHILBERSZKY KÁROLY és SZÁSZ NÁNDOR (?-?) voltak.

Időrendben haladva három kéziratban maradt mű folytatja az intézménytörténeti tárgyú kiadványok sorát. Mohácsy Mátyás tollából „Adatok a kertészet történetéhez”, NYÉKES ISTVÁN (?-?) „Az Agrártudományi Egyetem Kert- és Szőlőgazdaságtudományi Karának fejlődése a felszabadulástól napjainkig (1945-1953)” kézírata 1953-ból, valamint TÓTH MIHÁLY „A kertészeti szakoktatás helye a Magyar Tanácsköztársaság kultúrpolitikájában” című, 1961-ben készített egyetemi doktori értekezése. Ezt követően kilenc évvel, 1970-ben jelent meg egy mindmáig egyedülálló, irodalmi és tudományos elemeket vegyítő Mohácsy életrajz DOBRAY ENDRE „legjegyzésében”.

Következik a sorban egy újabb jubileumi évkönyv: a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézet megalakulásának 125 évfordulójára kiadott, a Geday Gusztáv (?-?) és HORNYÁK MÁRTON (?-?) írta „Kertészeti Egyetem”. Érdemes itt megjegyezni, hogy Geday Gusztáv, aki évtizedeken át volt az aktuális kertészeti felsőoktatási intézmény Központi Könyvtárának igazgatója, számos kisebb-nagyobb terjedelmű közleménnyel járult hozzá és járul hozzá ma is a kertészeti szakma- és szakoktatás-történet tudományos igényű feltáráshoz.

A kertészeti szakma- és szakoktatás történeti tárgyú kiadványok megjelenésének legtermékenyebb időszaka az 1980-as években köszöntött be. Ebben nem elhanyagolható szerepet töltött be az Egyetemtörténeti Bizottság már említett mecénatúrai tevékenysége. Ezen kiadványok mindegyike a magyar kertészeti szakma- és szakoktatás egy-egy korszakos jelentőségű egyénisége – rudinai Molnár István, MAGYAR GYULA (Budapest, 1884. április 23. – Budapest, 1945. április 29.), Mohácsy Mátyás, KOCSIS PÁL (Kecskemét, 1884. december 1. – Budapest, 1967. február 24.) I, STARK ADOLF (Bártfa, 1834. december 28. – Békéscsaba, 1910. augusztus 26.) – életművének tudományos igényű feldolgozását jelentette.

Szintén ezekben az években jelent meg Geday Gusztáv Entz életrajza is. Az előbbi felsorolás nem teljes, hiszen az csak a nagyobb terjedelmű és tudományos igényű feldolgozásokat említi. Ezekon kívül az 1980-as-1990-es években számos kisebb életrajzi illetve intézménytörténeti közlemény látott napvilágot, jelezve a szakma- és szakoktatás-történet iránti növekvő tudományos érdeklődést, ezáltal tartva fenn a történeti tudatos gondolkodást.

Az 1993-ban alakult szaklevéltár két forráskiadvány közzétételével járult hozzá az intézménytörténet kutatásának elősegítéséhez: „100 éve nyílt meg a Budapesti Állami Kertészeti Tanintézet.

Dokumentumok a felsőbb szintű kertészképzés történetéből I. 1894-1944” SZÖGI LÁSZLÓ szerkesztésében, és ennek folytatásaként a FÖLDVÁRINÉ KOCSIS LUCA és ZSIDI VILMOS szerkesztette „Főiskolától egyetemig. Dokumentumok a felsőbb szintű kertészképzés történetéből II. 1945-1953.”

A 2003-as esztendő két intézménytörténeti munkát hozott: az Ormos Imre születése 100. évfordulója tiszteletére rendezett emlékülésen elhangzott előadásokat tartalmazó kiadványt és a máig legteljesebb intézménytörténeti áttekintést adó, a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézet megalakulásának újabb, ezúttal 150. évfordulóján kiadott „150 év a kertészettudományi, élelmiszertudományi és tájépítészeti oktatás szolgálatában” című összegzést. A kötet címe híven tükrözi azt a már e sorok írója által is sokszor hangoztatott tényt, hogy a három kar a kertészettudományi, élelmiszertudományi és tájépítészeti oktatás másfél százados múltjára, mint mindhármuk közös örökségére tekint.

4. TÖRTÉNETTUDATOS SZEMLÉLET (A TÖRTÉNETI TUDAT FENNTARTÁSA) MA

A Budai Campus lehetőségeihez mértén igyekszik ma is „történettudatosan gondolkozni”. Erre példaként említendőek – a teljesség igénye nélkül – a következő rendezvények:

2009: Lippay-Ormos-Vas Tudományos Ülésszak Egyetemtörténeti Kerekasztal

2011: BCE Budai Campus Jubileumi Emlékülés

2012: „Fél évszázad az élelmiszermérnök képzésért” jubileumi emlékülés

2012: A kerttörténeti kutatások 100 éve Tudományos Konferencia

2012: Entz Ferenc Emléknapi Tudományos Konferencia és kiállítás

2013: Probocskai Endre szoboravató és emlékkiállítás

Megjelentek történeti tárgyú kiadványok is, hogy csupán a legfrissebbeket említsük: „15 éves a Tájépítészeti Kar 1992-2007” (2008), *Fél évszázad az élelmiszermérnök képzésért jubileumi emlékkötet* (2012), *Emlékkönyv Dimény Imre tiszteletére* (2012).

5. A TÖRTÉNETI TUDAT FENNTARTÁSA A JÖVŐBEN.

(AZ INTÉZMÉNYTÖRTÉNET-KUTATÁS JÖVŐBENI MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI)

A fent ismertetett, jellegüket tekintve tudományos ismeretterjesztő művek, valamint az említett rendezvények vitathatatlanul fontosak a történeti tudat fenntartása és továbbörökítése vagy akár az intézményi arculatformálás szempontjából, de a tudományos alapokon álló, tervszerű intézménytörténeti kutatómunka és az ennek nyomán kiadható intézménytörténeti monografikus mű/művek hiányát nem pótolhatják. Egyedül a kettő együttes jelenléte és egyenlő mértékű anyagi és humán-erőforrásbeli támogatása lehet a történeti tudat fenntartásának jövőbeni záloga.

IRODALOM

Entz Ferenc: Az első magyar kertészképezdénk történelme. In: Borászati Füzetek 1869. 10. füzet
Buchta Győző - Horn János - Schilberszky Károly - Szász Nándor (szerk.): A Budapesti Állami Kertészeti Tanintézet Évkönyve működésének első huszonöt évéről 1894-1919. Budapest, 1919.

Tóth Mihály: A kertészeti szakoktatás helye a Magyar Tanácsköztársaság kultúrpolitikájában. Budapest, 1961. (Kézirat)

Geday Gusztáv - Hornyák Márton: Kertészeti Egyetem. Budapest, 1978.

Geday Gusztáv: Entz Ferenc. Budapest, 1980. [A múlt magyar tudósai]

Szögi László (szerk.) 100 éve nyílt meg a Budapesti Állami Kertészeti Tanintézet. Dokumentumok a felsőbb szintű kertészképzés történetéből I. 1894-1944. Budapest, 1995. [A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai 1. Sorozatszerk.: *Zalainé Kovács Éva*] Főiskolától Egyetemig. Dokumentumok a felsőbb szintű kertészképzés történetéből II. 1945-1953. Szerk.: Budapest, 1996. [A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai 2. Sorozatszerk.: *Zalainé Kovács Éva*]

Földváriné Kocsis Luca – Zsidi Vilmos (szerk.) Főiskolától egyetemig. Dokumentumok a felsőbb szintű kertészképzés történetéből. II. 1945-1953. Budapest, 1966. (A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai. 2. Sorozatszerk.: *Zalainé Kovács Éva*).

A Kertészeti Egyetem elárulása és megmentése. In.: *Ökotáj*. 2002. 29-30. szám 7-74. p. 150 év a kertészettudományi, élelmiszertudományi és tájépítészeti oktatás szolgálatában. Szerk. biz. eln. *Zalainé Kovács Éva*. Budapest, 2003.

15 éves a Tájépítészeti Kar 1992-2007. [Budapest, 2008.]

Csepely-Knorr Luca - Sárospataki Máté: A „Gellért-hegyi paradicsom”. A Budai Arborétum Felső-kertjének építéstörténete. In: 4D Tájépítészeti és kertművészeti folyóirat. 2009. 14. szám 2-25

Búsné Pap Judit – Mohácsyné dr. Farkas Csilla (szerk.): Fél évszázad az élelmiszermérnök képzésért. Szerk.: *Farkas Csilla*. [Budapest, 2012.]

Husztai István (felelős szerk.) A mezőgazdaság szolgálatában. Emlékkönyv Dimény Imre tiszteletére 90. születésnapja alkalmából. Budapest, 2012.

A szerző elérhetősége:

Osváth Zsolt

levéltárvezető

Budapesti Corvinus Egyetem

Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár

e-mail: zsolt.osvath@uni-corvinus.hu